בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 44

פרשת שלח לך

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאוז - 0542390375

הציצית ומשמעותה

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בסוף פרשת שלח הקב"ה מצוה את ישראל במצות הציצית:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:

חשיבות רבה יש לה למצוה זו, עד כדי שמבואר במסכת מנחות (מג ע"ב):"שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן". וכן מבואר שם: "ורשב"י אומר: כל הזריז במצוה זו - זוכה ומקבל פני שכינה".

ויש לשאול, מה טעם מצוה זו?

כותבת התורה בהמשך:

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

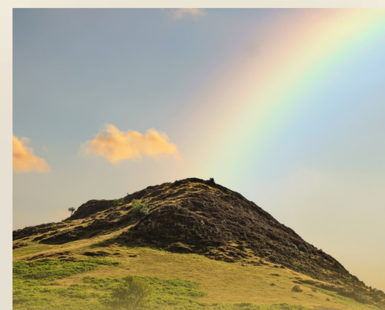
תפקיד מצות הציצית להזכיר לאדם את מצוות ה', לעשותם ולא לתור אחרי תאוות הלב והעיניים.

ובענין זה, מבואר בתלמוד הירושלמי (ברכות א, ה): "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם א"ר לוי: ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה, דכתיב [משלי כג כו] תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצרנה, אמר הקב"ה אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי".

וכן פירש רש"י: "הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות".

יש לו לאדם שני "סרסורי חטא", והם הלב והעיניים. אם האדם מתגבר על תאוותיו ומשתמש באיברים אלו רק לדברים טובים ולעשות רצון ה', דבר זה מוכיח בהדיא כי "את לי", שאדם זה בכלל עובדי ה'.

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון<<

קביעת מקום נפשי לתפילה

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

הקדמה:

דבריהם של חכמינו זיכרונם לברכה מופלאים ועמוקים הם. צורתם דומה היא לגלדי הבצל- ישנה שיכבה חיצונית, ההבנה הפשוטה של דבריהם, אלא שבתוכה טמונות הבנות עמוקות יותר ומרוממת יותר. כאשר אנו מתבוננים בדברי אגדה או מחשבה, אפשר לזהות יחסית בקלות שישנה שכבת עומק נוספת הטמונה בתוך רובד הפשט. אלא שלמען האמת נכונים הם הדברים גם בנוגע לדברי ההלכה של רבותינו. במאמר הבא נתבונן מעט בחיוב הלכתי ידוע: "קביעת מקום לתפילה", וננסה להעמיק מעט אל שכבותיו הפנימיות של חיוב זה. באמצעות ההבנה העמוקה של חיוב זה, ננסה להאיר מחדש חלק מעניינה העמוק של תפילת העמידה.

הקובע מקום לתפילתו

מקור דין קביעת מקום לתפילה מופיע בגמרא במסכת ברכות (דף ו:):

"אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו – אלהי אברהם בעזרו. וכשמת – אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו!"

וכך פסק השו"ע להלכה (או"ח, סימן צ', יט'):

"יקבע מקום לתפלתו, שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די במה שיקבע לו ב"ה להתפלל, אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע"

מיד כאשר רואים אנו את החיוב "לקבוע מקום לתפילה" אי אפשר שלא לתהות מהו הטעם העמוק לכך. התפילה במהותה היא שיח עם הקב"ה, מעין "פסק זמן" משטף החיים המייגע על מנת לקשר את חיינו אל הבורא ולספוג קדושה ורוחניות. כיצד א"כ קביעת המקום לתפילה מסייעת לכך? כיצד שייכת היא קביעת המקום לעניינה העמוק של התפילה?

על כך עונה ה'שפת אמת'(על מסכת ברכות שם) תשובה מופלאה:

" המתפלל בביתו (לענ"ד הכוונה לבית ה') כשקובע מקום מיוחד לתפלה יש שם הכנה כמו שיש זכות הצטרפות הרבים כן יש הצטרפות הרבה זמנים מה שמתפלל בכל יום ויום במקום זה המיוחד חל הארת הקדושה שם ולכן אסור לשנות המקום"

ה'שפת אמת' מלמד אותנו בדבריו יסוד חשוב. כאשר אדם מתפלל במקום מסוים, תפילתו מקדשת ומרוממת אותו המקום הגשמי, את אותן ד' האמות שעל גביהן הוא התפלל. הלכך כאשר מוסיף עוד ועוד תפילות באותו המקום הוא מוסיף קדושה וטהרה באותו המקום. ע"י כך תפילותיו יעלו השמימה מתוך מקום קדוש וטהור יותר, דבר שבהכרח יוסיף קדושה עצומה ותועלת רבה לתפילתו.

הכרת הטוב לבורא:

אלא שכל האמור עד כה, הוא ברובד הפשוט של דבריהם של חז"ל, בנוגע לחיוב הפיזי לקבוע מקום לתפילה. אולם התבוננות בתוך דבריו המופלאים של הרב קוק זצ"ל, תעמיד לנגד עינינו משמעות עמוקה ופנימית יותר, אשר מחייבת אותנו לקבוע מקום נפשי ראוי לתפילתנו, מעבר לקביעת המקום הפיזי.

לפני שעוסק הרב זצ"ל בעניין קביעת המקום לתפילה, הוא פותח בנושא יסודי וחשוב בעבודת ה'. נעיין בלשונו (מוסר אביך, ח"ב פסקה ג'):

"הכח של הכרת-טובה הוא כח גדול בנפש, שכפי מעלת טהרתה יגדל הכוסף של הוצאתו-לפעל, וכפי מה שהאדם שלם בדעתו מתמלאה התרשמותו ממנו. ותנועה זו היא מהתנועות היותר חשובות בנפש... לכן יסוד גדול הוא להרגיל א"ע בדרך זה של העבודה-מאהבה שמצד הכרת הטובות עלינו. אע"פ שהרבה דרכים גדולים ומופלאים

יותר מזה בעבודה-מאהבה מ״מ אי-אפשר להמנע גם מזה וכולם כאחד טובים.״

הרב בדבריו מתאר את כוח הכרת הטוב הקיים בתוך הנפש האנושית באשר היא. ניתן לראות שהרב מקנה לכוח זה מקום נכבד וחשוב ביותר במבנה הנפש האנושית עד כי מכנה אותו ״מהתנועות היותר חשובות שבנפש״.

הסיבה לכבוד וההדר הרבים שזוכה להם מידת הכרת הטוב, טמונה בסוף הציטוט הבאנו מדברי הרב. שם מסביר הרב שמכוח הכרת הטוב לבורא על כל שפע הטוב שהוא משפיע לחיינו, יכול האדם להגיע למדרגה מסוימת של עבודת ה׳ מתוך אהבה.

נסביר מעט את הדברים: כאשר הרמב״ם מתאר את עבודת ה׳ מאהבה- שהיא המטרה אשר אליה עינינו נשואות, ומפליג בשבח מידה זו ובחובה הגדולה להגיע אליה, הוא כותב משפט קשה מעט לעיכול. נעיין בלשונו (משנה תורה לרמב״ם, פרק י׳ הלכה ב׳):

״העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקדוש ברוך הוא אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שצונו בה הקדוש ברוך הוא על ידי משה שנאמר ואהבת את ה׳ אלהיך, ובזמן שיאהוב אדם את ה׳ אהבה הראויה מיד יעשה כל המצות מאהבה.״

הרמב״ם מבאר שעבודה מאהבה, היא כה עליונה ורמה עד כי ״אין כל חכם זוכה לה״ כלומר אפי׳ חכמים וחסידים אשר הקדישו את חייהם לעבודת ה׳, לא בהכרח יעפילו למדרגה הרמה והעליונה הזו. ולכאורה הדברים קשים ותמוהים: אם תכלית חיינו היא להגיע למדרגת ׳עבודה מאהבה׳, איך ייתכן שלא בהכרח יכולים אנו להעפיל אליה? כיצד ייתכן שעבודה מאהבה היא נחלתם של יחידי סגולה בלבד בפועל, אם אמורה היא להיות מטרת חייו של כל יהודי ויהודי?

אלא שאם נתבונן בכלל דבריו של הרמב״ם, נראה שהוא מתאר מדרגה עליונה של התבטלות מוחלטת ועליונה של האדם בפני אהבת הבורא, אהבה שאיננה תלויה בדבר, שאינה זקוקה לשום גורם רוחני או חומרי כזה או אחר. אכן זוהי מעלה עליונה השייכת לעבודה מאהבה, אולם איננה העבודה מאהבה הבלעדית.

המדרגה שמתאר הרמב״ם היא אכן המדרגה העליונה ביותר של עבודה מאהבה, אך ישנן מדרגות נוספות, נמוכות ובסיסיות יותר של עבודה מאהבה. מדרגות אלו אינם שמורות ליחידי סגולה בלבד, אלא יכולות הן להיות נחלתו של כל אדם ואדם במידה ואכן הוא ירצה בכך. ״כל הרוצה ליטול יבוא וייטול״.

נחזור לדבריו של הרב קוק זצ״ל. בדבריו, מתאר הרב את המדרגה הראשונית והבסיסית ביותר לעבודה מאהבה- הכרת הטוב. כאשר האדם מכיר טובה לבורא, הוא זוכה להקשר אליו יותר ויותר בעבותות אהבה. כך לדוגמא כאשר מתעורר הוא משנתו, ופותח את עיניו לצד אמירת ״מודה אני״ בכוונה אמתית ומתוך התבוננות כנה, לא יכול הוא שלא להתמלא באהבה עמוקה אל הבורא על הטובה הגדולה, על כך שהקב״ה החזיר את נשמתו בחמלה רבה.

וכך, כאשר יתבונן האדם יותר ויותר על טובות הבורא אשר ממלאות את חייו, ויכיר ביותר ויותר ״טובות״ עליונות, תלך אהבתו זו, תתגבר ותועצם. מסביר הרב שאע״פ שמידה זו היא אכן מדרגה נמוכה של עבודה מאהבה, מכל מקום עבודה מאהבה אף היא, ומותאמת היא לכל אדם ולא רק לחכמים וחסידים יחידי סגולה.

קביעת מקום רוחני לתפילה:

כעת מגיעים אנו לעיקר עניינו של המאמר. לאחר שראינו את נחיצותה הגדולה של הכרת הטוב לקב״ה, ואת היותה שלב בסיסי ונצרך לחפץ להעפיל אל מידת ה׳עבודה מאהבה׳, מסביר הרב שזהו חלק מעניינה העמוק של התפילה בכלל ותפילת העמידה בפרט. נעיין בלשונו (שם):

״אמנם זהו ג״כ בכלל ״קביעת מקום לתפלתו״. כי ענין מקום הוא מדרגה ומעלה ידועה. שאע״פ שהעבודה, בפרט העבודה שבלב, מצד הכרת גדולתו ית׳ ורוממות כבודו, שהוא הטוב האמיתי, אי-אפשר שתהי׳ שלמותה בקביעות מדרגה, ואדרבה כל מה שיוסיף דעת יוסף הבחנה ומעלה, אבל תפלה נקראת ״חיי שעה״, ותכליתה ג״כ לצאת ידי חובת עבודה מצד הכרת הטובה, - וע״כ אין לקבל קודם התפלה טובה מורגשת, כמו שדרשו ז״ל מ״לא תאכלו על הדם״ ומ״אותי השלכת אחרי גיוך״ - וא״כ יש לה מדרגה מיוחדת בכ״א לפי ערך הטובה שבידו מהא׳ הטוב. ועבודה זו היא מצד החסד, כמו שמבואר בראשית-חכמה שער האהבה פ״ה, ע״כ ״אלהי אברהם בעזרו״

וזהו שאומרים עליו "אי עניו אי חסיד". שלא נאמר שמעלת החסידות היא דוקא בעבודת האהבה היותר רמה, שמצד החכמה שמכיר בגדולתו ית' נמשך אחריו כברזל אחרי אבן-השואבת, בהכרח שאי-אפשר חלופו כלל. אלא שבעבודה -מאהבה שמצד הכרת הטובה הוא ג"כ חסיד, ומה גם שבסוף יבוא למדרגת אהבה רבה, שאינה לפי הטובות, כי אין יותר טוב מידיעת שמו הגדול. ומה טוב נערוך לו."

מצד האמת, עבודת ה' של כל אחד ואחד צריכה להקיף את כל חייו. מתוך כך צריכה היא להיות שייכת אף לכל זמני חייו של האדם- לעבר, להווה, ולעתיד. עבודת ה' ביחס לעתיד לכאורה ברורה ומובנת היא, שכן רוב דרכי עבודת ה', שמירת המצוות ולימוד התורה מתייחסות הן לעתיד. עוסק הוא הלומד בבניין אישיותו ובהשלמת חסרונותיה, בדרך אל המציאות השלימה והעתידית. כמו כן לומד הוא הלומד הלכה לדוגמא, על סיטואציות עתידיות שיפגוש במהלך חייו. כמו כן, גם עבודת ה' ביחס לעבר גלויה וידועה היא, הלא היא מצוות התשובה. מצווה מתייחסת אל העבר ומקדשת את העבר על כל פגמיו ע"י תשובה פנימית וכנה על כל תחום ותחום שבו הוא פגם.

אולם מהי עבודת ה' ביחס להווה בדווקא, כיצד אנו עובדים את הבורא במציאות העכשווית והנתונה מבלי להתייחס להתקדמות המגיעה בעקבותיה, אלא אך ורק למציאות העכשווית בלבד?

מגלה לנו הרב שמטרה זו של עבודת ה' בהווה, יוצאת היא אל הפועל ע"י התפילה. בתפילה, ובפרט בתפילת העמידה אנו מתמקדים בעיקר בהווה, בשפע שמשפיע לנו הבורא ברגע זה ממש, שהוא אשר מעמידנו על מצבנו הנוכחי. כך לדוגמא כאשר מתפללים אנו בלב כוסף את ברכת הדעת, אנו אומרים "אתה חונן לאדם דעת" כלומר אנו מודים על שפע החכמה שמעניק לנו הבורא בזמן הנוכחי. וכן הוא לאורך התפילה כולה.

על מנת להגיע למדרגה הרמה והעליונה הזו בתפילה, עלינו לחזק את יכולת הכרת הטוב שבנו, שכן רק כך נוכל לזהות את ההשפעה הנוכחית של הבורא עלינו ולהודות עליה בעומק נפשנו. במילים אחרות שלמותה של התפילה תלויה במידה רבה ביכולת הכרת הטוב שלנו לבורא.

מסביר הרב שזו היא עומק כוונתם של חז"ל בחיוב לקבוע מקום לתפילה, מעבר לקביעת המקום הפיזי שעליו דיברנו בריש המאמר. כאשר אנו מתפללים מתוך הכרת הטוב ומגלים את השפעת הבורא גם במציאות ההווה, אנו בעצם קובעים מקום רוחני לתפלתנו על בסיס מציאות חיינו הנוכחית. אנו לא עובדים את הקב"ה רק מתוך ציפייה לעתיד בלבד, אלא מזהים את גדולתו בתוך המציאות אשר מתרחשת מתחת לרגלנו ברגע זה ממש. "בכל דרכיך דעהו".

שנזכה לקבוע מקום רוחני לתפלתנו, ולהתפלל מתוך הכרת הטוב על המציאות הנוכחית אשר מלאה היא בפני עצמה בחסדי הבורא.

בית ששכרו להתפלל האם יש לו דין בית כנסת?

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

המהר"י בן חביב על מה שכתב הטור: "וכן בתים וחצרות וכו' "- כתב שבתי כנסיות שאנו מתפללים בהם בתוך החצרות במלכות ששמה תוגרמה- הם דומים לזה מהטעם שאמרו חכמים ברחובה של עיר שאין בה משום קדושה שנחשב לאקראי בעלמא, וכל דירתנו ובטירותם הכל דרך עראי בשכירות של חודש או שנה ואין בהם קדושה, וכ"ש שאין בהם מה שאמרו:

שבת יא עמוד א

"עיר שגגותיה גבוהים לסוף חרבה",

מכיון שהרמב"ם כתב שכשבונין בית הכנסת אין בונים אותה אלא בגבהה של עיר הרי שאמר כשבונין בית הכנסת פירושו שכאשר בונים מתחילה בקבע, משא"כ בזמנינו שאין לנו רשות להזמין בית קבוע לשם בית הכנסת כ"ש שאין לנו רשות לבנותו- וצריכים להטמין עצמינו בבתי תחתית וקולה לא ישמע מפני הסכנה, ולכן אפילו שיהיה בית דירה למעלה על הבית שאנו מתפללין בו כמנהג אין למחות, אך כל זה בלבד שינהגו בנקיות בבתים שלמעלה מבית התפילה.

דיני תשמיש מצוה:

הטור כתב: "תשמישי מצוה כגון סוכה ולולב שופר וציצית אין בהם שום קדושה ויכולים להשתמש בהם".

פסיקת הלכה:

השו"ע: "השוכרים בית ומתפללין בו, אין לו דין בית הכנסת".

המ"ב (ד) ביאר שמדובר ששכר את הבית לזמן קבוע לחודש או לשנה, והטעם שמכיון שבכלות זמן השכירות יש ביד הבעה"ב שלא להשכיר להם עוד- א"כ אינו אלא עראי ואין בו קדושה.

מה הדין כשכרו בית גם ללמוד בו ולא רק להתפלל בו:

המ"ב (ה) כתב בשם הכנסת הגדולה שדוקא אם הוא להתפלל לבד אין בו קדושה, אבל אם הוא ביהמ"ד יש בו קדושה (ובפהעם שם כתב שרק בשכירות בית הכנסת אין בו קדושה מפני שהמלכות מקפידה שלא יבנו בתי כנסת ללא קבלת קשות, ולכן מא נעשה שלא ברשות הרי זה אקראי בעלמא ואין בו קדושה, אבל אם שכרו בית המדרש שעל זה אין המלכות מקפדת שלא לבנותו ללא קבלת רשות- יש בו קדושה גם אם נבנה ללא רשות].

אך המ"ב כתב שאינו יודע טעמו, וכתב שאולי שמכיון שהוא נעשה קבע גמור להתפלל וללמוד בו כדרך ביהמ"ד לא מקרי עראי.

ר' אבישי בן חיים זכה בשובר לרכישה ב100 ₪ במכון בקורסים הדיגיטליים

שאלת השבוע

האם יש קדושה ברחבה של עיר ובבתים ובחצרות שמתפללים באקראי?

ר' אבישי בן חיים—זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש"ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל"ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז"ל

ניתן לשלוח מזל"ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

ואכן, ראיית הציצית מזכירה לאדם שלא לחטוא ועוזרת לו להתגבר על תאוותיו גם בעידן ריתחא, וכמו המעשה המפורסם במסכת מנחות (מד ע"א):

מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ד' מאות זהובים בשכרה, שיגר לה ארבע מאות זהובים וקבע לה זמן. כשהגיע זמנו, בא וישב על הפתח. נכנסה שפחתה ואמרה לה: אותו אדם ששיגר ליך ד' מאות זהובים בא וישב על הפתח, אמרה היא: יכנס, נכנס. הציעה לו ז' מטות, שש של כסף ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב, עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא ערומה, ואף הוא עלה לישב ערום כנגדה, באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו, נשמט וישב לו ע"ג קרקע, ואף היא נשמטה וישבה ע"ג קרקע. אמרה לו: גפה של רומי (נשבעה בחיי המלך), שאיני מניחתך עד שתאמר לי מה מום ראית בי. אמר לה: העבודה, שלא ראיתי אשה יפה כמותך, אלא מצוה אחת ציונו ה' אלהינו וציצית שמה, וכתיב בה אני ה' אלהיכם שתי פעמים, אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם שכר, עכשיו נדמו עלי כד' עדים. אמרה לו: איני מניחך עד שתאמר לי מה שמך ומה שם עירך ומה שם רבך ומה שם מדרשך שאתה למד בו תורה, כתב ונתן בידה. עמדה וחילקה כל נכסיה, שליש למלכות ושליש לעניים ושליש נטלה בידה, חוץ מאותן מצעות, ובאת לבית מדרשו של ר' חייא. אמרה

לו: רבי, צוה עלי ויעשוני גיורת, אמר לה: בתי, שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים? הוציאה כתב מידה ונתנה לו, אמר לה: לכי זכי במקחך, אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, זה מתן שכרו בעה"ז, ולעה"ב איני יודע כמה.

עד כאן ראינו שתפקיד מצות ציצית הוא להזכיר לאדם בכל זמן שעליו לקיים מצוות ה'. אומנם, הקשה הרש"ר הירש: " מה הקשר בין האמצעי, שהתורה בחרה בו, לבין הרעיון שהוא בא להזכיר"?

ומבאר הרש"ר הירש בצורה נפלאה. יש צד שווה בין הציצית הקשורה לבגד ובין המילה החתומה בגוף, התפילין המונחות על היד ועל הראש והמזוזה הקבועה בבית. שכן המילה, התפילין והמזוזה מקדשות את הגוף, את הראש, את היד ואת הבית שבהם הם נתונים.

וכעין זה גם במצות ציצית הקשורה לבגד - הציצית מקדשת את הבגד של האדם. ומה משמעות הבגד? עלינו להתבונן מתי האדם הראשון קיבל את הבגד. האדם קיבל את הבגד כשאר היה בגן עדן והתאוה לאכול מעץ הדעת, וכמו שכתוב (בראשית ג, ו): "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל".

האדם הראשון תר אחרי לבבו ואחרי עיניו "וכך ירד לדרגת חכמת הבהמה היודעת באמת לקרב ולרחק רק על פי נטיית ליבה וראות עיניה". ומיד לאחר מכן, התעוררה הבושה בעולם, "שהיא הקול האלוהי שבקרב האדם". ואותו קול של הבושה הוא אשר הורה לאדם לכסות את הערווה הבהמית, ואז הקב"ה שלח לאדם את הבגד.

ממילא, על פי זה, משמעות הבגד היא אזהרה לאדם בכל עת, "שייעודו נעלה מייעוד הבהמה", ולכן אל לו לאדם לתור אחר לבבו ועיניו. וכך גם אומרת מצות הציצית היוצאת מן הבגד, להתעלות מעל דרגת הבהמה "ודורשת מן האדם לאמת את האזהרה הגנוזה במשמעות הבגד האנושי".

שבת שלום!